

Пам'ятні дати

**ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ УЧЕНИЙ,
АКАДЕМІК НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
ВОЛОДИМИР ЮХИМОВИЧ ЗАБІГАЙЛО
(до 75-річчя від уродин)**

28 червня 2009 року виповнюється 75 років від уродин видатного українського вченого, академіка Національної академії наук України, доктора геолого-мінералогічних наук, професора Володимира Юхимовича Забігайла (1934–1996 рр.) – багаторічного директора Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України і завідувача відділу геології і геохімії твердих горючих копалин.

Володимир Забігайло народився в м. Дніпропетровськ у сім'ї робітника. Атмосфера важких довоєнних років, насамперед, голодомор 1932–1933 рр., змусила його батька, хлібороба з діда-прадіда, Юхима Забігайла залишити рідні Полтавські терени і перебраться до великого промислового міста. У своє село сім'я повернулася вже під час німецької окупації. Життя склалося так, що від більшовиків родина рятувалася у місті, від фашистів – на селі.

Дитинство та шкільні роки Володимира припали на не менш важкі повоєнні роки і пройшли на батьківщині – Полтавщині: саме тут відбулося становлення особистості майбутнього академіка і заклалися підвалини його подальших життєвих здобутків.

1946 р. він закінчує Морозо-Забігайлівську початкову, а 1952 р. – Озирську середню школи Кишеньківського (тепер Кобеляцького) району Полтавської області. Дорога до школи була першим серйозним випробуванням характеру майбутнього академіка – щоденно 7 км пішки за будь-якої погоди, а таких на життєвому шляху в нього буде ще чимало: голодні шкільні, напружені студентські роки, важка хвороба, смерть друзів...

З 1952 р. Володимир Забігайло – студент Дніпропетровського гірничого інституту. Його відзначають наполегливість, надзвичайна працездатність, непересічність мислення, а найголовніше – любов до рідної мови, до України. На цьому в нарисі про нього як відмінника навчання наголошував кореспондент газети “Артемовець” гірничого інституту. Не забуваймо, що на календарі були 50-ті роки і ще далеко було до незалежності України, у якій державною стане українська мова як мова великого народу.

Трудову діяльність Володимир Забігайло розпочав у Миргородській промислово-геофізичній експедиції (1958–1961 рр.), а продовжив у Дніпропетровській експедиції Українського науково-дослідного геологорозвідувального інституту (1961–1964 рр.) і Дніпропетровському відділенні Інституту мінеральних ресурсів (1964–1968 рр.). Здобуті в ці роки наполегливою працею належні знання стали підґрунтям майбутньої наукової діяльності.

Вагомим підсумком цього періоду став захист 1967 р. кандидатської дисертації про природу газоносності вугільних пластів Західного Донбасу, у якій було кількісно оцінено та з'ясовано закономірності поширення метану у вугленосних відкладах.

Подальшу долю молодого вченого визначило знайомство з академіком НАН України Миколою Поляковим, директором щойно створеного в Дніпропетровську Інституту

геотехнічної механіки, який 1968 р. запросив Володимира Юхимовича на посаду завідувача відділу речовинного складу і фізико-механічних властивостей гірських порід (з 1984 р. – відділу геології вугільних родовищ великих глибин). Тут він співпрацював з відомими вченими: Федором Абрамовим, Олександром Широковим, Валентином Потураєвим. 1975 р. Володимир Забігайло захистив докторську дисертацію з проблем викидонебезпечності вугленосних товщ. Ця робота принесла вченому визнання не лише в колишньому СРСР, але й далеко за його межами. А такі напрями досліджень як вивчення факторів викидонебезпечності вугільних пластів і порід, проявів суфлярів, розроблення методів їхнього прогнозу були конкретизовані його учнями.

1986 р. Володимира Забігайла призначають директором Інституту геології і геохімії горючих копалин Національної академії наук України у Львові. Це був новий і непростий етап у його житті з консолідації великого наукового колективу, збереження його надбань. Відразу ж новопризначений директор провів значну науково-організаційну роботу з уточнення наукових напрямів, запропонував структурні зміни, необхідні для інтенсифікації наукових досліджень у галузі нафтогазової та вугільної геології (комплексного вивчення умов нафтогазоносності та формування родовищ нафти і газу, з'ясування ефективних пошукових критеріїв), розробки проблем утворення, розташування і комплексного використання твердих горючих копалин, створення наукових основ сучасних технологій видобутку паливно-енергетичних ресурсів із надр Землі.

Нині, з віддалі часу, добре видно, що під керівництвом Володимира Забігайла Інститут працював цілеспрямовано і плідно. І хоча були не лише злети, а й падіння, вагання і сумніви, – вінцем діяльності ученого стало визнання розробленої 1994 р. з ініціативи Національної академії наук України творчим колективом спеціалістів держави за його науковим і методичним керівництвом “Державної програми з проблем пошуку, видобутку та використання метану вугільних родовищ України (1994–2005 рр.)”, з якої Інститут став головним в Україні. Ця програма стала підставою для виконання в Інституті в наступні роки низки вагомих науково-дослідних праць з газовугільної проблематики, а саме: “Державної програми видобутку супутнього газу-метану з вугільних родовищ Донбасу (1998–2010 рр.)” (Львів, 1998) та першої редакції проекту “Інструкції по підрахунку запасів метану вугільних родовищ України” (Львів, 2001). На жаль, і важлива “Інструкція про зміст, оформлення і порядок подання в Державну комісію України по запасах корисних копалин при Державному Комітеті України по геології і використанню надр (ДКЗ України) матеріалів з геолого-економічної оцінки запасів вугілля і горючих сланців” (Київ, 1997) була видана вже посмертно. Втіленням його ідей і передбачень слід назвати і такі науково-дослідні роботи як “Газогенераційний потенціал кам’яно-вугільних родовищ України” (Львів, 2001), “Геолого-технологічне обґрунтування вибору еталонних об’єктів (полігонів, шахтних полів) з метою можливого видобутку метану вугільних родовищ Луганської області” (Львів, 2004) та ін. У цих працях відображено фундаментальні досягнення, наведено технологічні розробки, сконцентровано досвід та раціональні пропозиції з питань розподілу ресурсів метану і виконано порівняльну оцінку його запасів, з геолого-геотехнологічних позицій здійснено обґрунтування вибору еталонних (першочергових) об’єктів (полігонів, шахтних полів) для можливого видобутку метану в газовугільних родовищах України і подальшого використання.

Гідно продовжують дослідження шахтного метану, започатковані Володимиром Забігайлом, творчі колективи, очолювані академіком НАН України Анатолієм Булатом і доктором технічних наук Андрієм Анциферовим. Проте згадана “Державна програма з проблем пошуку, видобутку та використання метану вугільних родовищ України (1994–2005 рр.)” так і не була цілком впроваджена через брак фінансування і недостатню координацію. Не допоміг цьому і виплеканий Володимиром Юхимовичем та створений з цієї метою Центр альтернативних технологій у м. Києві.

Львівський період праці знаменний ще й тим, що саме у Львові Володимир Забігайло відбувся не лише як видатний учений та організатор науки, а й утвердився як

справжній патріот. Незважаючи на навчання і майже 30-річну роботу переважно в російськомовному середовищі, він без вагань став на шлях реальної розбудови незалежної Української держави. Глибоке усвідомлення того, що політична незалежність України може бути реалізована лише за умови забезпеченості держави власними енергоносіями, виводить Володимира Забігайла на якісно новий рівень наукової, науково-виробничої та громадської діяльності. Він стає ініціатором розробки та втілення в життя національних програм розвитку паливно-енергетичного комплексу України.

У наукових колах Володимир Забігайло визнаний як видатний знавець вугільної і нафтогазової геології, засновник наукової школи комплексного дослідження геологічних формацій вугільних басейнів і нафтогазоносних провінцій. Він отримав фундаментальні результати в дослідженні умов вугленагромадження, вивченні мінерального складу, структури, колекторських та фізико-механічних властивостей порід вугленосних формацій, закономірностей утворення і розташування вугільних басейнів, оцінюванні перспектив вугленосності і обґрунтуванні напрямів геологорозвідувальних робіт на вугілля в Україні та комплексної переробки вугілля з урахуванням охорони довкілля. Відомості щодо газонасиченості вуглепородних масивів дали змогу розробити принципово нові методики і способи прогнозування газонасиченості та викиднебезпечності гірських порід і вугільних пластів, що увійшли до нормативних документів і були впроваджені в практику розвідки вугільних родовищ України та колишнього СРСР.

1988 р. Володимира Забігайла обирають член-кореспондентом, 1990 р. – академіком Національної академії наук України, 1993 р. – академіком Української нафтогазової академії.

Вагомою й багатогранною була науково-організаційна діяльність вченого. Він підготував 3 докторів і 21 кандидата наук, керував аспірантурою і докторантурою, був членом Бюро Відділення наук про Землю та Бюро Західного наукового центру НАН України, головою Українського національного комітету Карпато-Балканської геологічної асоціації, членом спеціалізованих рад з захисту кандидатських і докторських дисертацій, брав участь у роботі оргкомітетів міжнародних і республіканських науково-технічних конференцій, шкіл, семінарів, входив до складу редколегій низки геологічних видань. У 1987–1996 рр. головував у редакційній колегії журналу “Геологія і геохімія горючих копалин”. З 1987 р. Володимир Забігайло очолював Наукову раду Президії НАН України з проблеми “Геологія і геотехнологія горючих копалин”, з 1993 р. був членом Бюро Наукової ради “Тектоносфера України” та Міжвідомчої Наукової ради “Наукові основи розробки вугільних родовищ України”.

У творчому доробку вченого понад 200 опублікованих наукових праць, серед них 19 монографій, 19 авторських свідоцтв на винаходи. Він гідно представляв українську науку на численних наукових форумах в Україні і за кордоном.

Визнанням вагомості громадсько-наукової діяльності Володимира Забігайла стало присудження йому 1986 р. премії ім. В. І. Вернадського НАН України та 1991 р. Державної премії України в галузі науки і техніки, присвоєння 1995 р. почесного звання “Заслужений діяч науки і техніки України”, нагородження орденом “Знак пошани”, почесними знаками та медалями.

Не лише як видатний вчений та непересічна особистість, але й надзвичайно добра, чуйна, справедлива людина, у якій природні обдарованість і талант поєднувалися з величезною ерудицією і працьовитістю, вмінням оцінювати і передбачати ситуацію, – таким Володимир Забігайло назавжди залишився в нашій пам’яті.

Любов та повагу до Володимира Юхимовича Забігайла засвідчило й проведення низки урочистих академій, присвячених пам’яті видатного вченого-геолога, щирої людини, справжнього патріота.

*Член-кореспондент НАН України Мирослав ПАВЛЮК,
Ігор НАУМКО, Ігор ДУДОК*